

ORADEA-MARE (NAGYVÁRAD)
10 Aprile st. v.
22 Aprile st. n.

Ese in fie-care dumineca.
Redacțiunea în
Közép-utca nr. 395.

Nr. 15.

ANUL XIX.
1883.

Prețul pe un an 10 fl.
Pe $\frac{1}{2}$ de an 5 fl.; pe $\frac{1}{4}$
de an 2 fl. 70 cr.
Pentru România 25 lei.

N e b u n i a .

„Frică ne 'ntelăsă adesea me cuprinde
Și reci flori ca ghiața în inimă simțesc,
Ier fruntea mea aprinsă mai tare se aprinde
Și gânduri tot mai negre prin minte-mi rătăcesc.

Încep să plâng atuncea cu lacrimi ardetore,
Să 'ntunecă vederea-mi, nu mai aud nimic,
Îmi tremură tot corpul de-o spaimă 'ngrozitoare,
Voiesc să-mi spun durerea, dar nu mai știu ce dic.

Apoi fără de voie încep să rid deodată,
Un ris, un ris selbatic ce nu mai pot opri,
Și rid, cu fața încă în lacrimi inecată,
Ier ochii-mi în orbite încep a se mări.

Atunci îmi pierd puterea și cad fără simțire:
Când me deștept, îmi pare... îmi pare c'am visat:
Dar nu!... E nebulia... séu... pôte-o presimțire,
Că mörtea-mi pregătește mormântul așteptat.

Carol Scrob.

Busioc și Măgheran.

— Poveste. —

Eră odată, ca nici odată, că de n'ar fi fost nu s'ar mai povesti, pân' un purice — ar plesni, și eu nu m'aș sbate a minți, că nu-s de-o di de două, ba nici chiar de nouă, ei-s de pe vremea, pe când lupul cățel, eră pus la oi, de le mână dinapoi, eră, cum dișei, un împărat, căruia i se și ședea! Avea el pe la palatele și împărăția lui lucruri, de care te 'nerucești auzindu-le numai d'apoi să fi fost pe acolo și să le fi privit cu ochii tei?!

„Și minciuna-i vorbă* — va dice cineva; dar fiind că numai pământul astupă gurile ómenilor — povestea álui a — eu me voiu ține de poveste, ca și care nu mai este.

Avea împăratul acela sórele seu, luna sa și stelele sale, așa că 'n împărăția lui nici pomană de 'ntunerec să nu-ți veți mâna, după cum se 'ntemplă pe la de-al de noi, când atâta spuză de om ne luminăm și 'ncăldim la o sărăcie de sóre.

Copii anc'avea, dar numai doi; un fecior ș'o fătă, de și după dreptate ar fi trebuit s'aibă batăr o clae, că dór avea cu ce-i ține. Fec minte

cum eră, că-i cam de mult de-atuncea, dar feta pare că ș'acum o vęd! Decând a croit Dumneșeu, cu a sa puternică mână, ceriul și pământul, n'a fost și nici c'a mai puté fi vre-odată, atâta frumșeță câtă eră pe feta aceea! Eră, cum se dice, de acelea, care fură și mintea și inima bietului om. Te puteai uitá la sóre, dar la ea nu.

Pe la curțile împăratului, Dumneșeu șcie, câtă lume se 'nvertiá! ș'apoi șciți dumnia vóstră, că mulți se vęd a fi ómeni, așa pe din afară și 'n lăuntru sânt draci impelițați.

Vorba ceea: În gură cu Dumneșeu și 'n inimă cu drac. Lup îmbrăcat în piele de óie, care 'n față te netezeșce și 'n dos le ciopleșce. Așa este! Pe acele vreme, când nici nu visai, numai ce te pomeniai cu câte un smeiu, care te făcea să rămăi, câte zile ai dela Dumneșeu, cu inima arsă, ducendu-ți ce-aveai mai drag la ușa ta. Împăratul deci, aducendu-și aminte de vorba ceea: „Paza bună fereșce pe om de primejdia rea“, — a gândit să-și ascundă feta dinaintea ochilor ómeneșci. Vorbă să fie! Că tocmai ásta va fi fost gândul împăratului, dic și eu, dar de jurat n'aș puté jurá, cred însă, că nici dumnia vóstră nu-ți pofti să-mi lapéd sufletul numai de flori de măr, pentru niște lucruri petrecute pe când eră lupul cățel, cum avusei cinslea a ve spune.

Una stă! Împăratul ș'a 'nchis feta într'o grădină frumósă, incungiurată de ziduri urieșe, peste care óchiu de om să fi stat în creșcet — cum se dice — și n'ar fi putut străbate. Acolo-și petrecea ea, feta de împărat, în mijlocul florilor alese, ce erau de tóte feliurile, câte numai s'afflă 'n cer și pe pământ. Și ici, și ólela dai de câte o tufă de mărăgăitar. Ș'apoi florile nu se mai gátau. Când unele se scuturau, altele 'nfloriau și mai multe împupiau. Decă te dai de-o parte ș'arunci o privire peste grădină, și se pare c'ai dinainte-ți un covor de cele scumpe, țesut în degete, din feliuri și feliuri de strămături, împodobit cu fir și cu mărăgăitare.

Fetei de împărat o singurá tufiță de trandafir i picase la inimă, cine șcie de ce. Făcea, ce făcea și hai la trandafir! ađi așa, máne așa. Într'o di jucându-se ea, mai cu bobocii de trandafir, mai cu florile, mai cu una mai cu alta, n'are ce lucrá, făr inghite așa frunđuța de frunđuța o flóre 'ntrégă. Din césul acela a remas împovărată.

Tatăl seu ca să nu greșescă, se pune ș'adună pe toți boerii țării la sfat. Ei să chibzuescă, ei să judece.

S'adună ei, niște bėtráni împovărați de ani și cari se credeau a fi óre cum mai bătúți la cap. Dar dice-tórea ceea: „Vorbă multă, ispravă puțină“. Unul dice

una, altul alta. Ce ăce unu, nu-i place la altul; fiecare vré s'ê fie el mai cu cap decât cealaltu; așă că zăpăciseră cu totulul tot pe bietul împărat. Când eră acum gata s'ê se spargă adunarea, fără a face măcar atâta ispravă, cât e dela măr pân la pâr — c'atâta nu-i mult — ietă că soseșce ș'un bêtărân șchiop, care de-abiă-și puté purtă anii cei mulți. ce-i avea.

Bêtărânul, cel șchiop cum aude, că ce fel de vên-turi bat pe la curțile împărăteșci, ăce dintr'una. că-i pecat de Dumneđu se facă ei mórte de om, tocmai aci 'n dricul împărăției, s'o duca mai bine pe fêtă, în cutare codru 'ndepărtaț ș'acolo s'ê-i ascundă sórele. Sfatul bêtărânului șchiop toți îl aflară de cel mai potrivit, până și împăratul, căci de! inimă de om avea și el ș'apoi s'ê-și vedă singura fêtă cu care-l dăruise Dumneđu, stingându-se dinaintea ochilor sei de tată. nu se putea. Feta tocmai din pricina asta nici nu visă ce-o așteptă.

Lucrul se puse la cale așă fel, că tocmai feciorul împăratului eră menit s'ê ducă pe soră-sa 'n codrul acela și s'o prăpădescă de pe fața pământului. Ca dovadă că s'a purtat întocmai după cum i eră rânduít, trebuia s'ê-i aducă: ficatul și inima și degetul cu inelul, cel de admirante.

Pe când se crepă de ăiună, feta de împărat dimpreună cu frate-so eșiseră la preumblare pe drumul, ce duce la pădurea, cea hotărîtă, într'o căruță trasă de niște smei de cai, că altcum nu șciu s'ê le ăce. Se duc ei, duc, multă lume împărăție ca Dumneđu se ne ție, fără ca feta s'ê bănuiescă ceva. Atâta s'au infundat prin codru, că eră mai nópțe de desimea, cea fără sêmă a copacilor, a căror vîrf cât a fi fost nu se putea șci, că se perdea 'n nori.

Când a gândit feciorul de împărat, că de mai merge, nu-i modru ca la întorcere s'ê mai nimerescă drumul, cel bun, a spus soră-sa, la 'nceput așă mai pe departe ce-au hotărît bêtărânii țerii în privința ei. S'ê fi vedut plâns și lacrimi! O inimă de bicașal și trebuia s'ê se 'nmóie! Dar vorba ceea: „Sângele apă numai nu se face, fie ce-a fi”. Fratele ăce, că el ăce n'o va omori, că nu-l lasă inima s'ê facă una ca asta, dar va omori cățelușul — ce din întemplantare se luase după căruță, i va scóte ficatul și inima, și va ăce — acasă, c'acelea s'unt ale soră-sa. Cu degetul cel cu inel însé nu-i altă scăpare, fără trebuie s'ê-l taie, din pricina asta tot n'a perit ea. ăce și face. Se pune și-i face la rădăcina unui stejar, ce sute de ani s'a luptat vitejeșce cu tóte viscolile, o colibă, ca s'ê fie 'ncâtva apărata de selbătăcimi și vremi rele. De măncare-i lasă el, tot, ce biet avea; o pită, ce ș'o adusese de merinde, și-o ploscă cu vin de peste ani. Vinul fost-a el, ca cel dela Drăgășani, ori ca cel de Odobeșci, Dumneđu ve pôte spune, dar eu nu, că nu l'am pus pe limbă. Acum ce s'ê se facă, c'odată tot trebuie s'ê-și ăcică remas bun?! S'ê sărută și se 'mbrățișeză ca niște frați dulci, ce se iubesc din inimă. „Acum Dumneđu s'ê-ți pórte de grijă iubită soră, că eu trebuie se plec!”

Ăncă în nópțe aceea feta de împărat nașce doi copii cu pêrul numai aur gol-goluț. Gândiai că-s rupti din sfântul sóre, nu alt-ceva. Nu șciu decât e nevoie s'ê ve mai spun, că ei erau năsdraveni! De aceea nici nu creșceau ei, ca de-al de noi, că-ți es peri albi, numai până-l veđi agățându-se de cornul vetrei și mai stă nițel cuc! — apoi până-l scoți cu totul din penele, cele rele, te mai vede Dumneđu. Creșceau me rog aceia așă cum se creșce șciți vorba ceea: „Îl veđi crescând”.

Trecuș'acum o bucată bună de vreme și fiind că o pâne nu-s două, și de unde tot ei și nu mai puni nimic înderépt dela o vreme trebuie s'ê se sfirșescă; — pânea eră pe gătat. ăce mult decât ve spun, că mai a-

vea un călcăiu de pâne. De vin nu mai fac vorbă, că fără el tot pôte omul trăi și ăncă cât de bine, numa s'ê aibă cu ce. Nu trebuie s'ê uităm vorba remasă din bêtărâni, că „vinul îl bei de bun și el te face nebun”.

Într'o ăi, așă pe la prânđu mare, s'ê pomenescé numai feta de împărat, că doi moșnegi bêtărâni, cu bărbile și capetele ninse de vremi, dau pe la coliba ei, — de și pân'acum n'a putut simți sullet de om prin părțile acele. Eră ănsuși Dumneđu cu sfântul Petru, cari pe-acele vremi tot mai dau din când în când pe la noi, ca s'ê vedă cu ochii lor, ce și cum mai stă lumea asta. măncaț-ar fi pusietatea s'o fi măncaț, că mult i rea și nemulțămítore! Ba decât nimeriau ei pe la ómeni de-al de moș Avram, mai făceau și câte-un pi de chet. Dar me rog, ce șciți dumnia ta, că cine-s, decât eu nu-ți spun, că de unde-s și din ce ném me trag? Me veđi cólea om, atâta-i tot. Așă s'a 'ntemplant și cu feta de împărat.

Din vorbă 'n vorbă, moșnegii cei streini ajung pân' acolo, că spun, cum n'au măncaț de trei ăile, rătăcind prin aceste locuri neumblate. Feta de împărat fără a ăce-o vorbă legănată, le aduce câte-o strujă de pită și le 'ntinde și plosca s'ê 'nghiță, ce focare-or găsi, căci vorba ceea: „Vinul e toiađu bêtărânelor”.

Dumneđu dup'aceea ăce c'ar dori s'ê-și vedă copilașii și de cumva n'or fi botezați s'ê-i boteze c'asa-i bine și plăcut lui Dumneđu. Feta de împărat nu eră de acelea, cari așteptată s'ê ăci de două ori. S'ê duc ei, cei doi moși bêtărâni, cu copilașii la un isvor curat și limpede ca róua dimineții. Acela nu departe de stejar eșia din pământ, aruncând în truda sa năspuit ce-i sta 'n cale și făcând în chipul acesta un murmur lin, ce te făcea s'ê stai dus pe gânduri și s'ê-l ascuți cu plăcere. Dumneđu și cu sfântul Petru boteză pe copii așă după cum șciu ei că-i mai bine, ș'anume după legea noastră romănescă, în care ne-am pomenit din strămoși și de care ne va despărți sapa și lopata, dar alt-ceva nu. Dumneđu eră popa, ier sfântul Petru nașul. La copii le-a eșit nume din botez: *Busioc* și *Măgheran* ș'așă a remas până 'n ăiuna de ăđi. Dup'aceea, mulțămind fetei de împărat pentru cinstea, ce le-a făcut, se duc încătrău au vrut ei.

Feta de împărat nu se putea miră din destul, când intrând cu copiii 'n colibă, vede pânea 'ntregă și plosca numai rasă de vin. Din pâne ori s'ê tai, ori s'ê te lași, c'aceea tot întregă are se remănă; ier plosca ăe unde s'o poți goli! Acum a priceput cum se cade, că ce fel de ómeni au fost cei doi călători. Le-a mulțămít din adâncul inimei sale șciind, că cel ce pôte face unele ca acestea vede tóte și pórta grijă de tóte; — ș'apoi numai păgânii cei fără de lege nu mulțămesc lui Dumneđu.

Tóte le mai mută omul, de nu altă de pe un umăr pe altul, decât are ce-i trebuie la gură. De lume mai că uitase și feta de împărat, în mijlocul a doi copii frumoși și plin de viêtă.

Când într'o ăi Busioc, copilul cel mai mare, rogă pe mă-sa, s'ê-i deie trei perišori din capul ei, că are se facă ceva din ei. Mă-sa, bună ca tóte mamele, cum ar puté s'ê nu-i facă pe voie? Fără a-și mai sparge capul, că óre ce are s'ê pună la cale Busioc, cu cei trei perišori, smulge trei fire din pêrul ei cel lung și curat ca aurul și i-le dă s'ê facă ce-a vré el. Busioc șcie, ce va fi isprăvit, ce nu, c'au scos la cale: paloș și arc și tolbă îndesuítă cu feliori și feliori de săgeți. Când au vedut și una ca asta, s'au bucurat cu toții.

De-aci 'nainte, cum se crepă de ăiună, ia-ți armele Busioce și te ca mai du prin cel codru părăsit, după vênat, că dór este destul! Când eră s'era, te tređiau c'aduce mai una, mai alta, șciți ca vênătorii.

Într'o Ți te miri cum se meșterese el, că prinde un puiu de lup, așa viu cum l'a făcut mă-sa, și hai cu el cătră casă. Într'altă Ți-și însăma un ursuț și 'n cele din urmă se compenese, că pune mâna și pe un cățelandru de leu. Pe acestea-i ținea ca pe niște dulăi în prējma colibei, ce-o avea. Pare-mi-se că și cănișorii lui — așa le Țiea, când vorbiă peste toți — încă erau mai alt-cum decât alții, că se pricepeau me rog la ce nici aminte nu Ț-ai aduce, ier de fugă nici poveste. Le pusese până și nume — cine-a pomenit cândva căne fără nume? — N'aude! Na vede! Na greu-ca-pământul!

Vedēnd Măgheran isprăvile, ce le făcuse frate-s'o numai cu cei trei perișori, unde nu se 'ndemă și el, și face tōte așa după cum făcuse ș'acela. Cine șci ecum s'a întēplat, că până și cănișorii încă-și însămasē?! De ce se se afe el mai cu minte de cum e frate-s'o și se dee altfel de nume la cănișorilor sei?

Aș vrē sē vēd omul, care-ar Țice, că pōte se mulțămescă vre-odată sufletul omenesc! El, sufletul, din ce are, din ce s'avēntă tot mai sus și se perde cu dorințele prin lumi necunoscute.

Fēta de 'mpērat n'are ce lucră, făr spune copiilor sei; că mai este lume locuită de ōmeni ca și ei. A fost peste cap atata! Din Țiua aceea coliba eră prē nu șciu cum, ier codrul dintr'o samă 'n afară părăsit. Că mimile lor ar fi inceput acum sē bată mai repede, nu pot Țice. Destul că Busioc se gată de drum. Aședă el în straiță mai una mai altă, că cine șcie căt-a trebui sē mērgă până ce va da de lume! „Când vor picură trei picuri roșii de sange din paloșul teu, — sē șcii frate că-s pe ceea lume, deci sē porneșci sē me cauți — Țise el cătră Măgheran. Dup'aceea și luă remas bun dela mă-sa și frate-s'o și la drum copile cu cănișorii cu tot.

S'a dus el, Busioc, dus : Ți de veră, până 'n sēră cale lungă sē-i ajungă. Când sōrele eră pe-aci sē s'ascundă dup' an del, el ajunsese 'ntr'o poiană. Aci se hotari sē remănă peste nōpte. Dă poruncă la paloș, că dōr nu eră o custură, cum pōte veți fi credēnd unii, din Ți cari n'ați vēdūt și lucruri de acestea — sē-i culce la pământ nōuă care de lemne, sē țipe un foc ca din lemnele altuia, vorba ceea. Uitasem se ve spun, că peste Ți el venase un porumb de cei mari, gulerati.

Pân' sē se facă focul isprăveșce cu porumbul și-l trage 'ntr'o frigare croită dintr'o țandără de lemn. Eră tocmai pe când s'amestecă Țiua cu nōptea, lucrul acesta. Nu trece, sē Țic o jumētate bună de cēs, și se face un intunerec, că nu-Ți vedeai mâna. Acum începe-a se auȚi pe vērful copacilor, o zgriburitură ș'o miorlăitură de cele drăceșci, că se fi fost cine sē fi fost și trebuia sē-Ți faci cruce și sē Țici batēr *Tatăl nostru*, decă nu mai mult. Și din aceste de unde sē slăbescă! Nu puteai șci ce sē fie. „Vai voinice, dar calduȚi-i ție și frigu-mi-i mie! că-s o beată de babă bētrănă și neputințiosă*, — Țice cine s'affă pe-acolo prin copaci. Busioc, avēnd o inimă ca pânea cea bună, nu putū sē n'o Țiemi la foc, dar baba-i Țise c'ar veni dar i temă de cănișorii lui, cari or rupe-o, de rēi ce sūnt. „Na trei perișori de-ai mei și-i țipă peste cănișorii tei, c'apoi vin, — Țisă ea. Ce sē-i vină lui Busioc în minte, că pōte fi chiar *Mama pădurei*, care la mulți voinici le-a ascuns sōrele pân'acum, și pōte că la ascunde și lui?! „Omul până nu pāteșce nu capētă minte vōrba ceea. Busioc aruncă cei trei perișori dela Mama-pădurei, că ea eră, peste cănișorii lui, ș'aceea veni la foc.

Mama-pădurei, avea un broscu de cei mari în mână, pe care trāgēndu-l într'o frigare, sē pune sē-l frigă.

Și Mama-pădurei tot a dracului! face ce face și pleose! cu brōsca ei peste porumbul celui. „SeȚi babă că-Ți stang lumina*. — Cine frige brōscă, mănecă porumb, — Mama pădurei dincōlea. Acum așa; mai apoi așa, până când a seos și pe Busioc din țitini. Hai sē-i dee o palmă ca sē vēdă tot stele verȚi. Mama-pădurei tare-a dracului, de unde sē se 'nvoiescă la una ca asta! „N'aude! N'a vede! N'a greu-ca-pământul! prindeȚi-o, rupeȚi-o, mici fărime faceȚi-o!“ — Vai drag domnul nostru cum nu Ț-am da ajutor, dar nu putem, că ne-a luat puterea Mama-pădurei, cu cei trei perișori ai ei, cari erau fermecați. Face baba, ce face și atāt pe Busioc, căt și pe cănișorii lui i motroșese de pe lumea asta, ca și când n'ar fi fost nici odată, — apoi 'ngropă într'o margine de pērēu, la umbra copacilor.

Trei picături roșii de sange picaseră din paloșul lui Măgheran, când frate-s'o ș'a dat sufletul. Se gată de drum sē cerce dōr dă de urma lui, și de nu altceva, incăi sē-l resbune, c'atata nu-i mult, dela un voinic ca el. Pune la straiță, ce trebue, că la drum numai nu poȚi porni, ca picat din nori — apoi luându-și remas bun dela dragă maică-sa, care l'a nutrit cu lapte din sinul ei cel fraged — o ia la drum într'acolo pe unde inima lui de frate-i șoptia c'a trebuit sē mērgă și Busioc.

De mers, gândiai c'a luat drumul cu ruptul, așa mergea de grozav, c'un dor nestins il muncia, acela de a șci ce s'a ales de frate-s'o. Ș'apoi povestea cântecului :

Când m'ajunge dor de ducă,
Me duc la del ca pe luncă;
Când m'ajunge dor de mers,
Me duc la del ca pe șes.

După ce s'a dus el dus multă lume și 'mpērătie ca Dumnezeu sē ne ție, că 'nainte este încă multă și frumoșă s'ascultați și dumnia vōstră; de mi-Ți asculta, multe-Ți invēta.

Când sōrele eră p'aci sē s'ascundă după del, soșese și el în poiana ceea, unde-a fost masul ș'al frate-s'o; dar acēsta el n'o șciea, că n'avea de unde s'o șcie. Peste Ți, i eșise 'n cale un porumb, pe care — gândind, c'a fi bun de cină, l'a săgetat fără multă trudă. Porunci la paloș sē-i culce la pământ nōuē care de lemne, și pōte și mai bine, ca sē țipe un foc coala, ca din lemnele altuia, cum se Țice. Până una alta el se pune, sē caute o vēră bună de foc, ca nu dându-te pe lângă el, după ce adormi, sē te pomeneșci, că te dai de-an durigușul, ca un fedeleș. Umblând în cōci și 'n colo dă de vētra frate-s'o pe care nu crescuse încă lēc de fir de ierbă. Se vede, că cine-a făcut cimilitura :

Unde se culcă boian,
Se cunoșce într'un an. (Focul.)

a șciut el, ce Țice.

După ce-a ațitat focul; până sē se fac acela cum sē cade, el se pune și-șci gāteșce porumbul pentru fript. Asta eră tocmai pe când s'amestecă Țiua cu nōptea. Nu trece, sē Țic așa, o jumētate bună de cēs, și 'ntunerecul eră atāt de grozav, că-l puteai prinde cu mâna. N'aude! Na vede! Na-greu-ca-pământul, s'asedaseră pe labe, ca toți cănii, și cum le plăcea lor așa se dogoriau pe lângă cel foc.

Nu-i nevoie sē ve mai spun — așa cred eu — că Mama-pădurei, cea sbărcită, ier ș'a 'ncercat norocul, căci de! vorba ceea : „Năravul din fire, n'are leuire și lupul își schimbă pērul, dar năravul nu“. Măgheran,

gândiai, că i-a spus cineva, perișorii i-a aruncat în foc, fără ca Mama-pădurei să bage de seamă.

Când aceea, își arătă pofta de mâncă porumbul celuia, las'o numai pe mâna lui Măgheran, să-i arete el, că Dumneșeu i în ceriu!

Așa mi-o cârpește me rog, c'o drăguță de palmă, că i-a mutat căpriorii dela loc; ier cănișorii 'ndată ce aud: „N'aude! N'avede! Na greu-ca-pământul! Prinde-ț-o, rupe-ț-o, mici fărime faceți-o” s'au repeșit la Mama-pădurei, cea urită și colțată și unde nu 'ncep a mi-o 'ntinde ș'a mi-o hântui ca 'n clacă, că pe aci se-și dee sufletul. „Lasă-me voinice! că „ț-oiu invia și pe frate-t-o încă mai frumos și mai viteș decum a fost, cum și pe cănișorii lui. „Nu-i bine se lași laptele pe ominia vițelului și nici pe tine slobodă”, — dice Măgheran, pentru că tu mi-i arătă spatelul precum te ved. N'aude! N'a vede! N'a greu-ca-pământul mi-o ținea cum șciau ei mai bine, până când ea căutând în drepta și 'n stânga, dă de buruiana vieții, de un isvor cu apă vie și de altul cu laptele sănătății. Cu aceste și cu altele a făcut vii atât pe Busioc, cât și pe cănișorii lui; dar mai fațoși încă decum au fost cândva. „Vai frate! dar, ce somn adânc am tras” — dice Busioc. Somn vecinic eră se dormi, decă nu viniam eu se fac pe Mama-pădurei, ce te-a omorit, se te facă viu ieră.

Acum N'aude! N'a vede! N'a greu-ca-pământul! prindeți-o! rupeți-o! mici fărime faceți-o! Cât ai dice, fă-te 'n colea, Mama-pădurei și eră trimisă pe ceea lume — unde-o fi aceea? ca se nu mai facă atâta potcă, la feciorii de crai și de 'mperați.

Dup'acestea mai povestindu-și ce aveau de povestit își iau țiuă bună și Măgheran se întorče la mă-sa, ce se topia vedând cu ochii de dor și de supărare, — ier Busioc o ia la picior încătrău vedea cu ochii.

Merge el, Busioc, merge, multă lume și 'mpărăție, ca Dumneșeu se ne ție, că 'nainte din poveste, Dómne mult mai este. După ce se mai săturase de mers, se pomenește că-i afară din pădure. Dinaintea lui se 'ntindea, cât veți cu ochii o câmpie de cele mai mănóse, de care numai se pot găsi sub sóre. Trei césuri cu talpa, pășind bărbăteșce, a creșut el, c'a fi de ajuns, pentru ca se ajungă la cetatea strălucitoare, ce se zăria 'n depărtare.

Cum merge el pe drumul vėrtos ca simburele de persecă și drept ca lumina, spre cetatea ceea, ietă că de o parte a drumului, dă de-o fântână adâncă, în jurul căreia se ridicau falnic niște plopi de cei mai urieși, ce nu mai pot fi. Pe-o laiță, aprópe de blánele fântănei, ședea o fėtă amărită și cu ochii innecați în lacrimi. Te puteai uită la sóre, dar la ea nu.

Feciorul, precum am avut încă cinstea a ve spune, eră milos din cale afară. Dă bună țiuă, și 'ntrebă după pricina supărării și durerii, ce-o munciă. Feta spune, cum în întregă 'mpărăție a tată-s'o, nu se găseșce altă fântână cu apă bună de beut, fără numai aceea, care le stă dinainte. Peste fântâna asta însé are stăpânire un bălaur cu două-spre-dece capete. El vėrsă 'n fie-care an odată numai. apa de trebuință pentru totă țera. Atunci însé trebe se i se dee un om de viu ca se-l mănance, altcum ori că nu vėrsă apă de loc, ori că 'necă totă țera, de ce Dumneșeu se ne ferescă! Lucrul acesta cu darea ómenilor pe séma bălaurului, merge pe rábuș și sărituri nu se pot face. Acum e rëndul 'mpératului, care ne avënd alți copii decăt pe ea singurá, a trebuit s'o jertfescă. Nu se șcie césul când bălaurul are s'o 'nghitá de vie. A făgăduit 'mpératul, aceluia, care va omori bălaurul, 'mpărăția jumătate, ier după mórte-i totă, precum și mâna fetei, dar nu s'a găsit nime pe lume, care se-și pună vietă 'n cumpenă pentru ea. „Súnt ostenit și trudit de dru-

mul ce l'am făcut, dar cu ajutoriul lui Dumneșeu lasă-l numai pe mâna mea” — dice Busioc. Pân' mai este vreme, se pune s'ațipescă puțin, ca se-și mai adune puteri noué. Acesta o face punéndu-și capul pe genunchii fetei, căreia i-a spus ca se-l deștepte, când a simți bălaurul.

Nu trece nici un sfért de cés, c'atâta nu-i mult, și voinicul nostru durmiá dus în lumea visurilor dimpreună cu ai sei cănișai.

După ce soseșce vremea, când bălaurul avea se-și facă mândrele, unde nu 'ncepe-o borborosire ș'o clo-cotire prin cea fântână, că gândiai, că se surpă până și pământul. Feta de 'mpérat de frică ce-i eră, de unde se-ți potă resufflá măcar necum se mai dee glas, ori intr'alt chip se cerce-a sculá pe Busioc. Dumneșeu, care portá grijă de tóte a cumpénit lucrurile astfel, c'o lacrimá de cele ferbinți s'au rupt din genele ei de se-cară — cum dice cãntecul — ș'a jucat pe fața voinicului. Acesta 'ndată sare 'n picioare și stă gata se vedă cea mai fi și asta. Când își arată bălaurul un cap — că pe tóte deodată nu eră chip se le potă scóte — Busioc dice cătră cănișorii: „N'aude! N'a vede! Na-greu-ca-pământul! Prindeți-l! rupeți-l! mici fărime faceți-l! L'ar face ei, cănișorii, buni bucuroși, dar vorba ceea: „E ușor a porunci, dar e greu dea implini”, — căci bălaurul eră o lighióie, cum nu s'a mai pomenit. De ținut însé ca ferul mi-l țineau. Voinicul și de vėrá până 'n séră taie la capete de bălaur, cum tai tómnă la curechiu, nu altcum, dar lucru mergea 'ncet, că bălaurul mi se svėrcoliá, ier capete erau multe. Dela o vreme încep capetele a se mai gătá, dar și puterile voinicului se mai sleiserá, ier sudorile-i curgeau de pe el ca bobul.

După ce isprávi cu bălaurul se puse se mai tragá un pui de somn, ca se-i viná ier puterile pierdute și obosit din caleafară cum se găsiá 'ndată-l furá un somn greu.

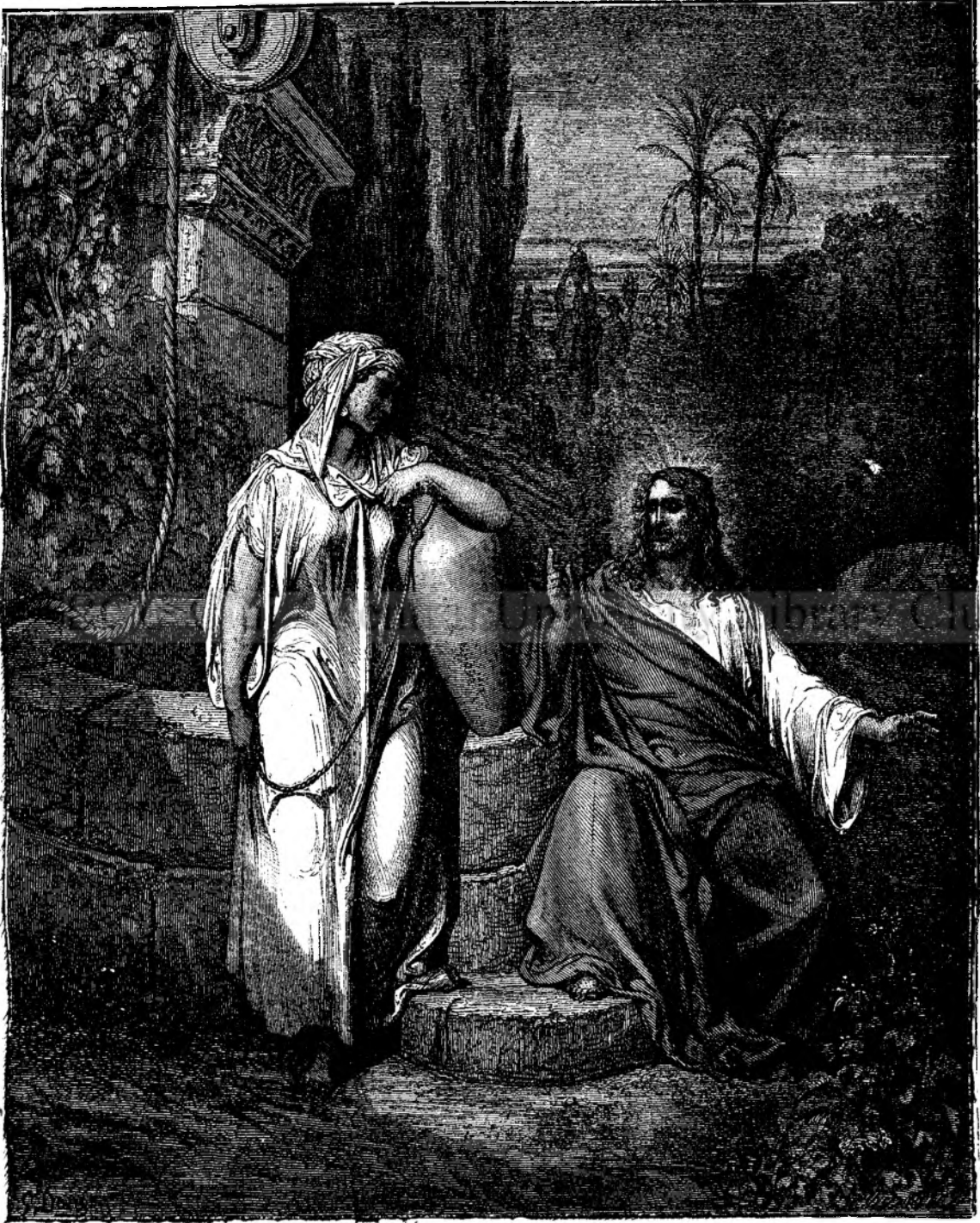
Intr'aceea 'mpératul trimete pe o slugă de țigan, se vedă, ce s'a ales de feta lui și de ce numai ese apă prin țera? Sosind țiganul la locul hotărit remâne 'nmărmurit, vedând atâta amar de sänge și capete de bălaur.

Uitându-se mai bine vede feta de 'mpérat și pe Busioc durmind dus cu capul pe genunchii ei, ier cănișorii încă nu simțiră nimica.

Țiganul de și lăsat prost și fricos dela Dumneșeu totuși începe a pricepe cum s'au putut întemplá lucrurile. Face semn la feta de 'mpérat, că de nu-și ține gura, i stinge lumina; ier el ia frumușel paloșul voinicului și-i retěză capul lui și al cănișorilor sei. Mergend el cu feta cătră casă i spune verde, că de nu spune acasă, că el a omorit bălaurul se șcie c'atâta-i a ei! De frică, ce se facă beata fėtă, când vede cu ochii sei cum acela care-a mântuit-o s'a stins de pe fața pământului?! Și așa slabă nădejde mai putea avé, ca se-i fie cândva bărbat.

'mpărății ca ómeni drepți ce se află nu pot minți, pentru că nu li se șede. Cu părere de réu se hotări și 'mpératul acela se-și dee feta, pe care-o iubiá ca lumina ochilor, după țiganul cela negru ca fundul cénului, pe când ea eră albă ca spuma laptelui. Ca zestre trebuiá se-i dee jumătate din 'mpărăția lui. Ca 'mpératul se-și tragá vorba înapoi nu eră cu puțință vorba ceea: „Făgăduiela datá, datorie curată” și „pe unde ese cuvântul ese și sufletul”.

Țiganul teméndu-se de ceva, tot sta de feta ea se se cunune odată, dar ea din parte-i il tot imbețá cu apă rece. Ba că-i lipseșce ceea, ba că n'are ceeaaltă, gândind în gândul ei, că da de totuși s'a sculá ier feciorul cel voinic ce-o mântuit-o ș'a merge după el, că Dómne, dar cum i mai picase de bine la mimă. Așa-i

Isus la fântână.

omul făcut, ca ceea ce dorește și nădăjdușce, de și rar i se 'mplinește.

Trei picuri roșii de sânge picuraseră ier din paloșul lui Măgheran și el eră acum pe drum să aște, că ce i s'a putut întâmplă frate-s'o.

Când ese afară din pădurea aceea dă de doi moșnegi neputincioși, cari cu toiagele 'n mână aduna niște uscături pentru foc. Eră ênsuși Dumneșeu cu sfântul Petre.

Măgheran se pune și-i întrebă dec'au aușit cumva de un tinêr voinic în părțile aceste. Bunul Dumneșeu, ca unul ce șcie tôte, nu 'ntârșie a-i spune din fir în pêr tôte câte s'au întâmplat cu frate-s'o, și l'a 'nvêțat cum sê-l facă ier viu, dar mai frumos și mai voinic încă decum a fost mai nainte. Urmând Măgheran poveștelor dumneșești, nu i-a fost greu de loc să aște pe frate-s'o și sê-i deie ier viêtă.

Busioc cum se treșeșce dîce: „Vai drag fratele meu, dar ce somn greu am mai tras!” — Somn vecinic eră sê tragi decă nu te sculam eu, frate dragă, că pe tine, precum mi-au povestit niște bêtrâni plin de evlavie, te-a trimes pe ceea lume, un țigan nelăut dela curțile împêrâteșci. După ce mai povestiră ei ce aveau la inimă, sê despărțiră din nou, întorcându-se Măgheran la maică-sa, ier Busioc eră sê-și cerce norocul pe la curțile 'mpêrâteșci.

Mergênd Busioc în orașul cel împêrătesc, lucru cel dintâi i-a fost c'a tras în sălaș la o babă de cele mai vechi de țile, din câte numai se află în părțile acelea. El bine șcia, că nu pôte sê ouă bună-ôră găina cuiva făr ca baba sê nu șcie batêr cu o ți mai nainte, și acesta. Ș'apoi așă-s ele babele 'n tôte lumea, de unde unul ce-avea pic pe ele, le-a numit într'un cês rêu „Gurile satului” și așă a remas până 'n ția de astăzi.

Nu fu greu lui Busioc să aște, că fêta 'mpêratului pân'aci a tot încăleit ițele, ca sê nu mêngă după țigan, acuma însê, fântâna minciunilor apucase a secă și lumina s'apropiă de deget. Peste o sêptemână, nu mai departe eră hotărît sê se țină uspêșul.

Una a cerut fêta dela tată-s'o, împêratul, ș'a dobândit-o. În sêptemâna aceea ori ce selbătăcime s'ar abate în părțile acelea sê fie cruțată, și lăsată sê umble pe unde i-a plăcea.

Busioc se pune și trimete pe lup cu un revășel la fêta împêratului, și-i bate capul sê bage de sêmă dôr p'oe pune laba pe paloș. Când mergea lupul prin curte, tôte străjile-i făceau loc, c'așă aveau poruncă, ier el a străbătut până 'n odaia unde sê găsiă fêta 'mpêratului cu țiganul. La 'nceput țiganul n'a putut sê scôtă din sine o vorbă măcar, de frică și de spaimă, mai târșiu însê începe și el a face la gură ca un țigan ce eră. De nu eră fêta de față pare-mi-se că scôtea pe lup din ogașe, ș'o pățea al dracului. Paloșul eră acățat atât de sus, că lupul nu s'a chibzuit sê-l pôta lua. O scrisorușă dela mâna fetei și mai niște fripturi de cele 'mpêrâteșci, au fost totul cu ce s'a treșit stăpânul seu în ția aceea. Când a eșit lupul din curțile 'mpêratului doi călăreți de cei mai ageri, erau puși sê-l urmărêșcă, ca sê vêdă 'ncătrău are sê deie. Cu tôte opințirea cea mare a căilor au pus-o de mămăligă și călăreții ceia.

A d'ouă ți a fost trimes ursul. Încât pentru paloș nicei el n'a fost mai norocos decăt lupul și cei patru călăreți trimesi după el, s'au întors cu buzele umflate.

A venit acum și rëndul leului. Decă nici lui nu i-s'a sfeti sê potă aduce paloșul, apoi sănêtate dela Abrud! Leul așă se cumpeneșce, că lasă ușa crepată nițel, ca sê nu mai aibă val cu deschisul. Până sê-i scrie fêta ce-avea de gând — țiganul se pitulase într'

un unghiu de vitêz ce sê simția — el, leul, sus la paloș și apucându-l așă ca sê nu se sluteșcă, le arată 'ndată călcăiele. Cei șesă călăreți ce-au fost trimesi după el, au spart în gol.

Împêratul în dorința de a șci că ale cui pot se fie niște dobitoșce atât de cuminte, se pune și trimete anume ômeni încreșuți, din casă 'n casă, sê cerce d'ôră pot află ceva. Și ômeni aceia, șciau de ce sê se țină

„De ve 'ntorșeți așă cum plecați, sê șciți, că nu ve stă capul unde ve stă ci ve stă capul la picioare, asta bine sê v'o 'ncreștați!” — le dîce 'mpêratul.

În chipul acesta urmând, n'a fost cine șcie ce lucru mare a găsi pe Busioc la baba ceea. Acesta încă nu se codeșce mult, făr se duce cu ceea la 'mpêratul. Acolo apucând la povești fiind că vorba vorbe-aduce, Busioc spune, că el e omorîtorul bălaurului, precum și celelalte pățanii ale lui, pe care avusei cinștea a vi-le spune și eu așă după cum me slugeșce mințea ce-o am. Fêta întăria și ea din parte-i cele dîșe de el, încât pentru bălaur.

Țiganului dă a-i miroști, că pe-aci numai e de el, dar dracul îl îndemă sê se pună cu fecior năzdravân! Atăta i-a mai trebuit și lui! Busioc vêdênd una ca asta, numai perde vremea, făr îl dă pe mâna cănișorilor lui: „N'aude, N'avede, N'a-greu-ca-pământul! Prin-deți-l! rupeți-l! mici fărime faceți-l!” Cât ai da odata, mult de d'ouă ori, cu amnariul în cremine, țiganul eră 'ntins în tôte părțile și rupt numai bucățele ca vai de capul lui.

Din ția aceea Busioc nu s'a mai depărțat de loc dela palaturile 'mpêrâteșci. S'a pus ș'a trimes numai decăt după mă-sa și după Măgheran.

Până sê sosêșcă aceia, până una altă, ei trimet vorbă la 'mpêratul vecin — numai țin mințea cum l'a chiebat, de aceea decăt sê grăiesc minciună mai bine tac — cu 'ntrebarea, decă-i de mărit fêta lui și are de gând s'o deie dup'un fecior năzdravân, cu numele Măgheran, venit de pe celalalt terêm? Împêratul cela nu șcia ția și cêsul, când aveau sê-i pice peștorii. Așă-i meniseră fetei ursitôrele, când aceea a vêșut dintâi sô-rele, că 'n vrêștă de șese-spre-dece ani se va duce după un voinic năzdravân cu pêrul de aur. Șese-spre-dece ani i 'mplinise acum de câte-va țile și împêratul asta bine ș'o încreștase, căci ursitôrele nu mai nu pot sê greșeșcă!

Și dincoci și dincolo, încep a se gâtă de un uspêș, care sê țină cu lunile 'ncheiate.

Au sosit Măgheran cu mă-sa. Vêdêndu-se tinerii cu toșii s'au și îndrăgostit unul într'altul până după urechi. N'a remas decăt sê se cunune. Atăția lăutași au mai fost acolo, că și așă imi ține urechile de tără-boiu cel mult ce s'a făcut. Mesele erau mai lungi decăt ogașă carului, ier colacii cât rôtă morii. De măn-cări și beuturi nu mai pomenesc, că îndată-mi slobode gura apă.

Dup'acestea me hăgai într'o ôlă spartă

Și ve spusei povestea tôte;

De mi-ți scôte cu vr'un cuiu,

Pôte ca sê ve mai spuiu.

Gr. Sima a lui Ion.

Monumentul din Prisaca și din Iași.

(Încheiere.)

De acum aflăm pe Mihaiu Racoviță în țilnică correspondință cu Turcii și ungurul Nicolai Bercseny (Raportul lui Barbu Brailoiu cătră Steinville dintr'a 19/6

1717, Hurm. f. 185), spre a intra în Ardeal. Cum se vede din acest raport citat, Mihaiu Racoviță se gândi după eliberarea Moldovei la atacarea nemților chiar în țera lor. Turcia nu se arătă pre înțelesă cu acesta expediție, fiind ocupată la Belgrad cu preparările spre o luptă decizătoare cu austriacii. Ea ansă poronci principelui Moldovan cât și caimacamului din București, lui Ienachi Maurocordat, „de a intra singuri în Ardeal”, despre ce înștiințază pe îndată caimacamul Ienachi Maurocordat prin scrisoarea dintr'a 21/5 1717, Hurm. f. 176 pe generalul Steinvill, dicând, că „i-au seris reședintele din Adrianopolea, cum înainte principelui Moldaviei au slătuț Turciei, ca să trimetă armata în Ardeal și că singur s'a împreună cu o armată, de ce a și căpela poronca de a merge singur; el a trimis pe tabelarii sei la Portă, și acū a vinit și mie poronca” (Hurm. f. 176). Beresény se duce la Isaceea (raportul generalului Steinvill dintr'a 25/5 1717, Hurm. f. 176) și pașa din Braila Cavugal Sultan trece cu oștea sa la Hotin, unde se află Forgach, Talaba ș. a. (Raportul lui Tiege dintr'a 27/5 1717, Hurm. f. 176). Mihaiu Racoviță se înarmetă și așteptă în Iași pe hanul tătareșc cu Budjeadeici, spre a intra prin Câmpulung în Ardeal și Ungaria.

În urmă adestă și Turcia la planul lui Mihaiu Racoviță, de a atacă pe austriaci în partea stângă și în spate. (Raportul lui Rosetti din maiu 1717, Hurmuzachi, t. 178).

Armatele invasionarie din Moldova și Muntenia precum și ordele tătare și turceșci aveau de a se împreună în Ungaria cu armata turceșcă dela Belgrad. (Neculcea, f. 393).

La Botoșani se împreună Mihaiu Racoviță, după Neculcea, cu Sultanul Calga din Bugeac, a cărui armata numeră după raportul german dintr'a juni 1717, (Hurm.) 10,000 de omeni, și cu Colceag dela Hotin, care avea 1000 de omeni și cu Bașa Benderenzi. Oștea invasiunara a lui Mihaiu Racoviță numeră după raportul austriac dintr'a juni 1717 în totul 60,000 de omeni. (Hurm., f. 189).

Mihaiu Racoviță are Câmpulungul (raportul căpitanului Lessel dintr'a 1/6 1717, Hurm. f. 179—180) și reteză mânăstirea Casin (scrisoarea mareșalului Steinvill (cătră plenipotentariu imperiali dintr'a 14/5 1718, Hurm. f. 212). Tocmai când se află Racoviță lângă Baia la granița Ardealului, îl observă căpitanul Demetra din Rodna, care înștiințază pe îndată pe spanul dela Maremuș și Solnoc. (Raport. t. a. lui Lessel). Armata austriacă preserată rar prin nordul Ardealului n'a știut nimică de expedițiunea lui Mihaiu Racoviță, și cum ni vine a crede, chiar pre târziu s'a înștiințat comanda generală a aripei stânge germane de expediția lui Racoviță prin spionii sei, cari, trebuie se dicem erau așa de bine instruați în reșbelul acesta de tôte mișcările armatei inimice.

Racoviță intra cu tôte armata sa peste munții Mestecaneșce și Suchardul lângă Rodna în Ardeal, devastând tot, ce găsi în cale. (Inscripțiunea dela Vama). Lângă Bistrița prinse Mihaiu Racoviță pe un curier al generalului dela Sibiu cu o scrisoarea cătră comandantele orașului Bistrița, din care află, că Turcii fură cumplit bătut la Belgrad și austriacii chiar gata de a intra în Bosnia.

Mihaiu Racoviță vedând planul seu nimicit, de a se împreună cu Turcii în Ungaria, se întorse cu Colceag înapoi în Moldova. Tătarii însă apucară prin Maremuș, unde fură bătuti de Românii din Maremuș. Dice inscripțiunea de pe monumentul din Vama: „De aici s'au întors Tătarii prin Maremuș înapoi — și Tătarii au suferit mare bătăe”.

Despre intrarea Muntenilor pe acelaș timp în Ar-

deal, n'avem nici o știre. Româna mică (Oltul) eră ocupată de cătră nemți și în București domniă Ienachi Maurocordat, care eră dedat cu totul lor. Dela densul avem numai o relațiune cătră generalul Steinvill, despre care am vorbit sus, că i-a vinit poronca dela Portă, de a intra în Ardeal cu Turcii.

Despre invasiunea asta a lui Mihaiu Racoviță trăteză inscripțiunea dela Vama din Bucovina.

Împărăția austriacă luă forțe de rău invasiunea lui Racoviță în Ardeal, ea-l privia de rebel. Eugen de Savoia scrie lui Steinvill intr'a 24/9 1717: „Rebelii au intrat în Ungaria și Ardeal. El n'a fost nici odată de opinia, de a ocupă Moldova, căci ea n'are nici un loc, ce s'ar pute ține, și de altă parte e pre cunoscută situațiunea Hotinului și țărilor megieșe tătareșci; el e de opinia, ca printr'o invasiune în Moldova și devastarea țărilor și mai ales a capitalei ei, să i se arete, că nu se priveșce așa de egal devastarea țărilor împărăteșci, afară de ar plăti ore-care sumă de despăgubire”. (Hurm. f. 200).

Planul acesta nu remase necunoscut lui Mihaiu Racoviță, pe care vedem în tot decursul acestui reșboiu bine informat de tôte, ce priveșce pe Moldova.

În Iași se și născu dintr'o vreme o mare panică, lătindu-se fama, că se apropie o oște germană din Ardeal. (Raportul baronului Martens cătră Eugen de Savoia, dintr'a 16/2 1718). Turcii și Tătarii au părăsit Hotinul, lăsând numai câte-va sute de Ianicieri sub comanda lui Colceac. Mihaiu Racoviță eră silit se ceră ajutor dela hanul tătareșc din Chilia, care i și trâmise îndată 6000 de omeni. Acești tătari se întorseră însă înapoi, când se adeveri, că fama eră falsă.

Între aceea a și început între Turcia și Austria pertractările de pace, de și Rakoczy stăruia pe la Francesi, ca să se continue reșbelul. De o invasiune germană în Moldova nici nu putea să fie acū vorba. Cu tôte că Austria a fost silită de a părăsi Moldova, unde a perdut tôte întăriturile, ce le au rețezat Românii, în Moldova nu posedea ea nimică după șașa ensași a principelui Trautsohn, cătră Carol VI dintr'a 22/9 1717, Hurm. f. 195, ceru ea totuși prin plenipotentariu sei din Moldova. Rodna și Dorna, districtul Câmpulungului până la satul Comăneșci (astăți în Bucovina) cum și partea Moldovei până la tângușorul Frange lângă Focșani, împreună cu salinele Oena și cetatea Nēmțul. La cererea cedării apusene a Moldovei Austria eră condusă de următorele motive, desfășurate în scrisoarea generalului Steinvill cătră plenipotentariu împărăteșci dintr'a 14/5 1718:

„Din cauza comunicățiunii și spionării Bugeacului s'ar recere ocuparea Rodnei și Dornei, unde-i triplum confinium Moldovei, Maremușului și Poloniei, împreună cu districtul Câmpulung. În reșboiul acesta s'a ocupat de cătră noi cetatea Nēmțul. În Csik duce o treacătoare tare lată din Gimeș, unde în intrarea din Ardeal în Moldova se vede dela un castel Rudera, unde din timpuri trecute trebuia se fi esistat o întăritură; în vecinetatea tot aceea se țin anteposturile și străjile noastre și se numeșce afară de acestea pe pământul Moldovei un sat Comanest, pe care a-l trage în granița noastră, ar fi cu mare folos. În Haromsek se află drumul cel mare din Oitos și Perecz, care e pasabil cu care și are pe partea Moldovei mânăstirea Casson, ocupată iernă trecută de cătră noi, și apărata voinicșce de un oficier german contra unui atac indoit și zădarnic a unei glôte de câteva mii de Tătari, amestecată cu Moldovenii, care însă, când am găsit de bine după împregiurări de atuncia de a ne retrage vora, au rețezat o Moldovenii; locul acesta ar fi însă un tâng mare numit la Frange, prin care dela neindepărtata mânăstire Soffesa, care e tare întărită cu ziduri și dela o altă

mănăstire. Daslov, s'ar fi acoperit diferite drumuri, și intrări atât în Ardeal cât și spre Muntenia. Acest la Frange e două mile situat dela Focșan, care loc aparține jumătate la Moldovă, jumătate la Muntenia și e despărțit printr'un riușor în două. Dela Soffesa se află 3 mile îndepărtat salinele moldovenești, care sat se numește Oena, și cel de acolo rezultând donum naturale a sarei se transportază până la Dunăre, de unde pe apă mai departe în Turcia, și e una din cele mai considerabile venituri ale principatului Moldovei. Tote aceste locuri sânt dela granița Ardealului cel mult 4 mile de îndepărtate, afară de castelul Némțul, la care trebui de făcut 2 zile de călătorie, și e cu minte a indica, ce folose s'ar procură prin tragerea lor în granițele noastre* (Hurm. f. 215).

Turcia se opuse într'un mod categoric la cedarea Moldovei apusene, și dedu consimțământul ei numai la cedarea celor 5 districte din Muntenia. (Raportul plenipotențiarilor imperiali dintr'a 19/6 1718, f. 225).

Pe când Muntenia trimise atunci o deputațiune cu un memoriu la împăratul Carol VI spre a fi încorporată cu Germania, cerând numai denumirea de domn al lui Georgie Cantacuzen, păstrarea demnității voivodului și privilegiilor și libertăților clerului, boerilor și particularilor, la ori ce introducere în politico, militari, economico și provinciali întrebarea stărilor (hotărârile consiliului imperial de resbel dintr'a 27/5 1718), strîngea Mihaiu Racoviță în Iași mereu la oște spre suprinderea împărăției, având pe lângă 5000 de Moldoveni strînși în Iași și 7000 de Tătari în Bêrlad (scrisoarea lui Tiege către Steinville dintr'a 30/6 1718, Hurm. f. 230). Ungurii se mișcă, ei încep a se adună la Hotin, cărora i-a dat pașa dela Hotin spre locuință o particică de țără lângă districtul Cernăuțului. Hanul Tătarilor stă în Bugeac, așteptând poronca, de a vini întru ajutor. (Raportul germ. dintr'a 2/7 1718).

Austria vădend resisțița Turciei contra cedării Moldovei apusene cum și inarmările lui Mihaiu Racoviță, nu mai insistă la cedarea ei, ci se mulțamește cu cele 5 districte oltene.

După încheierea păcii între Turcia și împărăția austriacă trecură conducătorii rebelilor Moldoveni Vasilie Ciaurul și Velicico Sulgerul din Ardeal în Muntenia, unde și muriră. Mihaiu Racoviță confiscă moșiile lor, dăruindu-le boerilor bine meritați pentru patrie, dîcend: „Cei ce au pribegit cu Moscalii, au venit o împărăție, și s'au hainit cu domn cu tot; deci li se cade să li se dea moșiile întorcenduse la mila împărăției. Ier acești, ce s'au închinat la cătane, cătanele au fost niște tâlhari”. (Neculcea, Let. II, f. 398).

De ne reamintim acū la finea istorisirii acestui resbel îndelungat la columnele comemorative ale lui Mihaiu Racoviță din Iași și Vama, trebuie să dîcem, că ele conțin o istorie interesantă a unei epoce române, și mai ales a curții moldovenești. Monumentele acestea nu ni apar acū atât de neinteresante, de neistorice, că ar merita uitarea și desconsiderarea contimporanilor.

Dionisiu O. Olinescu.

Boeriul și diregătoriul de curte.

— Snovă. —

Bêtrânii — din care tot mai afli câte unul, ici clea dând de rușine tôte necazurile vremilor trecute — spun, că și mai de mult domnii cei mari duceau zile dalbe cu ani încheiați, prin cele țeri străine.

Pe la căminele lor mai dau numai când le eră pun-gu sleită; ori decă punenduse și sănătatea la fum remă-

neau gârboviți și cu sufletul abia călduț, de-ți eră tēmă să suflă cătră ei ceva mai tărișor, nu cumva să sbore, ca un fulg de zăpadă.

Dar dreptul lui Dumneșeu! când acasă, pe sēmă-ți, mii de brațe oțelite muncesc cu iernă cu vēră, făr' a le plăti o para frână măcar, — poți face benchetuieli de cele moțate, numai să nu te prē stringă șerpării.

Un boer de aceia, de care ne fu vorba acum, venind el șcie din ce fel de pricină, la curțile sale, află că diregătoriul moșilor sale s'a făcut putred de bogat decând nu s'a fost vĕduț cinstitele obraze.

N'a trebuit să-și frământe biet mîntea ce-avea, tocmai mult, pentru ca să aște, că diregătoriul s'a îmbogățit de pe spinarea lui, firește pe căi strimbe.

Să hotări dară, ca tōtă agonisirea acestuia să i-o iee.

Boerul adună întregă curte și spune, că diregătoriul purtându-se așa cum nu se cade, i ia tōtă averea și pe el, îl dă pradă vespilor, țințarilor și altor jigărăni, ca acelea să-i sugă sângele după cum a făcut și el cu Măria sa boeriul și cu supușii Măriei Sale.

„Deci desbrăcați-l și ungendu-l peste întreg trupul cu miere de stup, îl legați țepăn în plopiștea de lângă riu”, — dîce boerul.

Cât ai dîce: „Fă-te 'ncelea!” și porunca i eră împlinită cu sfințenie.

Acēsta s'a întemplat cumu-i ađi pe la aprânđul cel mic.

Ca mîne pe la amēdi boerul trâmite pe un servitor să vĕdă decă diregătoriul ș'a dat sufletul ori pōte tot mai chinue.

Când colea diregătoriul negru de vespi și de țințari, că nu eră chip să pui vĕrful acului măcar, făr a da de-o blăstemată de muscă. Servitorul, din întem- plare, eră un om cu inimă muierescă.

Hai s'alunge vespilii și țințarii; dar diregătoriul îl oprește a face una ca acēsta, „căci, dîcea el, jigărăniile aceste sânt acum sătule și mai mîncă și nu prē, alungându-le însē, vor veni altele rupte de fōme, cari m'or face, că 'n câteva cēsuri să remân uscat ca iēscă”.

Nu-i nevoie să ve spun, că servitorul a ascultat ruga diregătorului, căci vedea și el, cum muștele cele flămânde sburau roiu în giurul lui, dar n'aveau loc unde să se așede. Cele sătule ierăși avea atâta minte, ca să nu-și părăsescă locul, unde vedeau că are cele trebuie.

Cu inima sângerată, cum să dîce, merge servitorul îndĕrĕpt la boer și-i spune ce-a pățit din fir în pĕr. Boerul mai trăgĕndu-și sēma nițel, își dîce: „Mēi d'apoi c'asta, diregătorul, încă e sătul acum ca și muștele de pe el, și puțin am să me cunosc din ceea ce-a pune pe sēma sa; alungându-l însē m'oiu pomeni cu unul lipit pămĕntului de sĕrac. Pân' ce ș'a face ș'acela casa, casă și mēsă, va trece multă apă pe Dunăre și eu cine șcie la ce m'oiu tređi”.

Porunci să deslege iĕr pe diregător și-l aședă 'n pânea de mai nainte.

Gr. Sima a lui Ion.

Isus la fōntănă.

— Veđi ilustrațiunea de pe pagina 173. —

Ilustrațiunea din nr. presinte înfătoșeză unul din momentele cele mai frumoșe din viața Măntuitorului nostru Isus Christos.

Fiind insetat, s'a dus la fōntănă, unde a cerut apă de beut dela o samaritenă.

Convorbirea lor despre isvorul vieții vecșnice, este o dulce și sfântă mângăiere a spiritelor creștine.

I. H.

SALON.

Sesiunea Academiei Române în 1883.

Ședința XIV publică la 30 martie (11 apr.)

Dl Alecsandri face lectura noului sale piese: „Fântâna Blandusiei”, comedie în trei acte și în versuri, ascultată cu cea mai mare atențiune și aplaudată de numerosul public, în care și câteva dame, dintre cari remarcăm pe dna Sturdza, și de membrii Academiei prezenți.

Ședința XV în 31 martie (12 apr.)

Dl Quintescu anunță depunerea pe ședința de mâine a raportului comisiei răspunzând la raportul secretariului general.

Ședința XVI la 1/13 aprilie.

Dicționarul dlui Polysu. Asupra petițiunii dlui dr. Polysu, relativă la cercetarea dicționarului său româno-german, după o discuțiune, în care dnii Quintescu, Hășdău, Babeș, Alecsandri, Maniu, Roman, Ionescu și Barițiu susțin, că Academia nu este chemată și n'are timpul material d'a lua asupra-și o asemenea sarcină; iar dnii Ștefanescu, Ghica și Aurelian cari sânt pentru satisfacerea dlui dr. Polysu și trimiterea lucrării sale în examinarea secțiunii literare; se primește acesta din urmă opiniune.

Codicelul Voronețian. Dl Sbiera aduce la cunoștință terminarea fotografiei codicelului Voronețian și cere a se plăti fotografului contul lucrării. Se aprobă.

Respuns la raportul secretariului. Dl Quintescu cețește proiectul de respuns la raportul secretarului general de deschidere a sesiunii actuale. Se va debata în ședința de luna următoare.

Ședința XVII la 2/14 aprilie.

Dicționarul dlui dr. Polysu. Dl dr. Polysu prin o adresă cere să i se restituie dicționarul româno-german. Se decide a se satisface.

Dl Maniu secretariul secțiunii istorice dă lectură procesului verbal al secțiunii unite istorice și literare din 29 martie. Academia ia în discuțiune acest raport pe puncte:

Lucrarea dlui Marienescu despre Mitologia românească. Dl Sion arătă, că fiind bolnav a lipsit la deliberarea secțiunii, se 'ntrebă dacă avem mijloce pentru tipărire, de oră-ce 10 mii preveduți în buget pentru Anale nici nu ajung. Ca membru al comisiei bugetare dsa amintește, că sânt deja alte lucrări cari au a se tipări, precum traducțiunile terminate din autori latini. Dl Babeș amintește, că dl Marienescu a prezentat lucrările sale în cestiune de mai bine de doi ani. Trebuie să ne preocupăm de buget. Dar nu se cuvine, să nu facem nimic cu memoriile primite. Fiind însă că de s'ar publică a dlui Marienescu în Anale, acele ar eși pre voluminoase, dsa propune să se facă o edițiune mică populară, spre mai lesnea răspândire în public. Cu toate aceste nu refuză ca Academia să vedă întâiu cum stă cu bugetul, ca să nu dea o concludiune numai teoretică. Deci propune amânare. Dl Ghica combate amânarea, căci a se lăsa dezbateră acesta la ocaziunea regulării bugetului este numai a îngreună votarea aceluși buget; să se decidă, tipări-se-va au nu

opul dlui Marienescu și când va veni rëndul inserierii la buget, de nu vor fi bani, se va amâna tipărirea lui. Dl Sion nu vrê să deie voturi de desiderate numai. Dacă cartea este utilă, întrebarea revine la buget. Dl Maniu se unește cu procedarea indicată de dl Ghica; Academia să primescă propunerea secțiunilor unite, fără d'a se ocupa de buget. Dl președinte Maioreșcu pune la vot amânarea propusă de dnii Babeș și Sion, și ea se respinge cu mare majoritate, după care Academia continuă discuțiunea asupra cestiunii. Dl președinte întrebă dacă dl Marienescu urmeză a se beneficia de remunerațiune prevedută în regulămint? Dl Maniu esplică, că autorul se mulțamește drept totă remunerațiunea, cu o 100 de esemplare imprimate din opul seu. După ore-care discuțiune, se primește propunerea dlui Hășdău ca opul să fie tipărit deosebit de Anale în 500 esemplare, din cari 100 se vor da ca recompensă autorului.

Baladele Novăcesci. Dl Hășdău prezintă Academiei 30 de balade despre Novac, culese tot de dl Marienescu, pe care le-a aflat de un gen cu totul deosebit. Dsa propune să fie publicate, după modul cum s'au hotărât a se publică colecțiunea Iarnik Bărgan; dl Marienescu le însoțise de note voluminoase, cari însă au a rămâne afară din publicațiune, se va indica însă provenința baladelor și variantele. Dl Alecsandri primește ca Academia să continue a publică culegerea de cântece populare, dar cere ca și cântările lui Novac să treacă prealabil prin cercetarea secțiunii, spre a se vede de nu s'a introdus în ele alterațiuni de forme ori de vorbe, contrarii genului românesc? Dl Babeș credea, că dl Hășdău a referit despre baladele Novăcesci, în deplină înțelegere cu dl Alecsandri, care eră al doile membru din comisiunea însărcinată cu cercetarea lor acum doi ani. Academia votază publicarea colecțiunii, după ce va fi aprobată și de dl Alecsandri.

Alegerea de membrii. După aceste se procede la alegerea membrilor propuși ca corespondinți și onorari Membrii onorari se aleg dnii: Nicolae Hurmuzachi, Petru Grădișteanu, D. Seliu președintele Academiei Dei Lincei din Roma, și Ludovic Haynald arhiepiscop-cardinal din Calocia, acest din urmă cu 19 voturi din 23; membru corespondinte se alege dl Grigorie Bengescu, autorul bibliografiei în limba franceză a lui Voltaire.

Herodot. Dl Papadopol-Calimach cere tipărirea traducerii din Herodot, pe care dl Dim. Ghica o are deja terminată. Academia decide să aibă în vedere cestiunea la buget.

Ședința XVIII la 3/15 aprilie.

Cestiunea Meyer, care a solicitat dela Academie informațiuni despre mișcarea istorică română mai nouă. După o discuțiune lungă, ca ore de-adreptul lui să se trimită datele necesare seu prin dl Schwicker din Budapesta, numit de densus referent al seu. Academia decide ca să se trimită de-adreptul o scurtă dare de seamă făcută de secțiunea istorică.

Cestiunea dicționarului. Dl Alecsandri amintește, că Academia a fost luat decisiunea facerii prealabile de glosare după cărțile vechi ce ea le publică. Dl Alecsandri se întrebă câți ani va trebui să aștepte publicarea dicționarului? 20-30 ca să le avem pe toate? Dl Alecsandri cere ca Academia să se pună pe lucrul dicționarului cu elementele ce le avem astăzi, lăsând urmașilor datoră de a completă lucrarea noastră!

Dl Quintescu dorește să vedă realizarea dicționarului, dar i se pare că adoptând părerea dlui Alecsandri, Academia va merge numai în zig-zag. Dicționarul proiectat de dnii Laurian și Maxim nu a putut fi aprobat de Academie, din considerațiuni limbistice, de și prezintă un avut material. Pentru acesta s'a hotăr-

rit să se publice cărțile vechi mai întâiu, amu făcut sacrificii pentru acesta; apoi cum vor rămâne publicațiunile întreprinse de Academie prin dnii Hășdău și Odobescu? Să se aștepte terminarea tipării cărților vechi, cu atât mai mult, că nu suntem înțelegi asupra grafiei și a formelor limbei; apoi cum este posibilă redactarea dicționarului fără asemenea înțelegere? Unii din noi dic d. e. „completamente“, eu nu dic așa. Dl Maiorescu întrebuințează când pe „iune“ când pe „ie“; alții dic „năciune...“ Care din forme este bună și care trebuie să rămână? Dl Quintescu propune deci amânarea lucrării dicționarului la sesiunea viitoare și până atunci Academia să se înțeleagă asupra morfologiei limbei.

Dl Alecsandri demonstrează, că noi avem deja o ortografie a Academiei și ea ori cât de necompletă și de neperfectă ar fi, recunoșce această ortografie. Obiecțiunea dlui Quintescu este înălțurată, pedecile sunt numai imaginari, ier obligațiunea Academiei către public e reală. Prin urmare cu ce avem deja adunat din cărțile vechi publicate să se procedă imediat la lucrare.

Dl Urechia arată, că a fost unul din promovătorii aducerii de exemple din cărțile vechi la fie-care vorba din dicționar. Nu înțelege însă amânarea lucrării până la terminarea publicațiunii cărților vechi. Membrii comisiunii lexicografice pot consulta direct cărțile și manuscrisele vechi din biblioteca noastră și a nu mai aștepta tipărirea lor. Așa se și procedase la început. Dl Urechia însuși avusese însărcinarea care a și realizat-o, de a estrage cuvintele însoțite de exemple din unele cărți vechi. Dl Urechia întimpină obiecțiunea dlui Quintescu în privința morfologiei, că în dicționar se pot pune toate formele în us. Se va scrie deci „națiune“ și se va explica că unii dic „nație“ și alții „năciune“.

Dl Sbiera a fost de față la urzirea dicționarului. Pentru că nu a aprobat tendințele primei comisiuni, nu a participat la această lucrare. Dicționarul nu are să cuprindă alt ceva, decât cuvintele întrebuințate din vechi până astăzi, dându-li-se înțelesul divers ce l-au avut în decursul timpurilor. Relativ la diversitatea de forme ale cuvintelor, dl Sbiera ca și dl Quintescu, cere să se înscrie în dicționar toate formele usitate, fără ca Academia să se pronunțe pentru una anume, căci s'ar pute ca publicul să nu o primescă. Publicul este care stabilește cu succes morfologia. Noi să ne mărginim a culege cuvintele și a le da înțelesul ce au avut și care au. Numai astfel dicționarul Academiei va fi cu adevărat dicționarul limbei române. Dicționarul publicat ca proiect nu este al limbei noastre. Cât pentru ortografie, Academia a hotărât pe a sa și deci nu există pedică pentru lucrarea imediată a dicționarului.

Dl Quintescu se sfieșce a lua cuvântul față cu un bărbat de autoritate ca dl Alecsandri, dar o face pentru că nu a fost înțeles bine. Nu se opune la grăbirea lucrării dicționarului, numai obiecțiunile ce a adus i se par valide. Nici membrii comisiunii lexicografice nu sunt înțelegi între ei: scrie-vor „constituție, constituțiune seu constituțiune ori constituțiune“. Ar fi posibilă lucrarea, dacă s'ar fi hotărât ca dicționarul să meargă până la 1830, însă se cere să fie și al limbei de azi. Apoi dsa nu admite publicarea cuvântului în multe vorbe. Pentru acesta cere amânarea lucrării până la sesiunea viitoare, ca până atunci membri să se pună în raport în privința gramaticii și a morfologiei.

Dl I. Ghica se uneșce cu dl Alecsandri, Urechia, Sbiera. Dlui arată, că sistemul propus de dl Quintescu a fost pus la încercare de atâția ani și s'a dovedit nepractic. Să încercăm așa dar cu sistemul celalalt, și deci să nu mai așteptăm, că am așteptat destul opt ani

de zile. Ar fi a ne da un brevet de incapacitate. Dacă chiar ar fi să scriem un cuvânt în 20 de forme, să se scrie în dicționar și fie-cine va usă pe aceea care va voi, limbele se fac de timp. Amintiți-ve istoria dicționarului Academiei franceze! Nici astăzi acel dicționar nu este perfect și un simplu om privat, Littré, a făcut mai bine decât Academia. Să nu mai perdem timp ca să pășim ca dânsa. Comisiunea să lucreze înainte fără a mai aștepta tipării de alte cărți vechi.

Dl Maniu recunoșce, că avem o datorie urgentă către societatea română, căci principala menire a Academiei este a face dicționarul. La preocupățiunile morfologice ale dlui Quintescu, dl Maniu aduce exemple concrete dela alte popore. Francesii, spaniolii, italienii etc. n'au așteptat stabilirea formelor morfologice ca să-și dea dicționarul. Deci propune ca cu un moment înainte să păsescă Academia la lucrare, cu atât mai mult că cele mai multe cuvinte au o formă stabilită și că avem o ortografie determinată de Academie. Mai târziu se vor aduce acestei lucrări modificațiunile necesarii.

Dl Ștefanescu cere ca dicționarul să se redacteze și să cuprindă cuvintele usuali.

Dl Roman e de părere, ca dicționarul să se începă, dar și dl Quintescu aduce obiecțiuni serioase, cari totuș nu esclud redacțiunea dicționarului. Avem haina, eugetări, numai este cam trențioasă și e trențioasă tocmai din culpa cărturarilor, care a băgat în cărți forme contrare firei limbei. Dsa ar dori deci numirea unei comisiuni paralelă acelei lexicografice, pentru ca să studieze formele limbei române. Nu există o națiune în Europa, care să fi studiat mai puțin limba sa decât noi; dicem „constituție“, pentru că nu o cunoșcem. Dicționarul proiectat s'a aflat pră radical, noi nu suntem legați de el, dar me tem să nu cădem în extremitate opusă. Calea de mijloc ne este indicată, care ne va arată că nu se cuvine să dicem „constituție“, ci „constituțiune“. Pentru acesta trebuie însă cercetări limbice și nu se indoieșce dl Roman, că se va găsi o modalitate de apropiare între etimologii și fonetisti. Dsa însuși doreșce grăbirea lucrării, insistă deci pentru numirea unei comisiuni, din care să nu se escludă omenii de specialitate, care să ficșeze regulile morfologice, lucrând în paralel cu comisiunea lexicografică.

Dl Ionescu e mulțamit, că cestiunea a venit în debateri încă dela prima ședință. Comisiunea lexicografică ne-a adus un raport care trebuie să-l luăm în considerare; toate celelalte cestiuni sunt secundare, azi avem a da o direcțiune, soluțiunea o vom da-o când vom avé în mână cea d'ântăie fasciculă din dicționar. Noi nu avem să facem, nici să transformăm limba, care e opera poporului. Pe când noi debutăm aci, limba se elaborează în parlament, în școle, în societăți etc. Dicționarul-proiect a croit vorba „natiune“, dar cine din public a adoptat-o? Să nu ne impedecăm de forme! Putem indica cu care din forme ne unim mai mult. Națiunea însuși e croitorul limber sale, comisiunea nu are decât să clasifice materialul ce-i da națiunea. Deci comisiunea să se apuce de lucru.

Dl Babeș. Cestiunea este cum să începem ca să nu cădem dintr'un estrem în altul? Proiectul de dicționar ne-a costat 125,000 lei, acum îl respingem. Altul ieră va fi respins, dacă va fi făcut fără o prealabilă programă. De aceea cere numirea unei comisiuni, care să facă programa dicționarului.

Dl Sion nu admite un dicționar cu ori ce forme scâlciate.

Dl Barișiu accentuează, că societatea academică s'a înființat anume pentru ca să compună o gramatică și un dicționar. Spre acest scop a oferit Zappa fondurile din cari s'au pus premii de 2000 galbeni. Au ur-

mat doi ani de lupte pentru ortografie; ne-am învoit cu sistema etimologică din limba românească. Laurian și Massim au început să facă dicționarul. Aprópe majoritatea eră în opozițiune cu lucrarea, totuș am dis: „Mergeți înainte!” La 1874 declarăm, că proiectul este rău. Am ales o comisiune de cinci membrii, care să facă dicționarul etimologic. Acesta n'a putut să lucreze încă nimic. Dar publicul este impacient. Propune ca cestiunea să se transpună la secțiunea literarie, care să facă o programă.

Propunerea acésta se primește.

Cestiunea localului. Dl Ion Ghica luând cuvântul, sulevéză cestiunea că Academia nu are încă un local cores-punđetor pentru ședințe și pentru prețiosul seu archiv. Propune ca Academia să trămită la ministrul de culțe și in cas de trebuință la dl prim-ministru o delegațiune, care să-i arate situațiunea și să stăruiescă a se da și respective clădi Academiei un local cores-punđetor. După o discuțiune lungă, propunerea se primește și in delegațiune se aleg dnii: Ep. Melchisedec, V. Alecsândri, N. Ionescu, G. Barițiu.

Ședința XIX la 5/17 aprile.

Dl Quinescu ceteșce lucrarea comisiunii, care a cercetat raportul secretariului general și mai tótă ședința se petrece cu desbaterea acelu raport.

Ședința XX publică la 6/18 aprile.

Recepțiunea dlui Marienescu. Noul membru dl dr. At. M. Marienescu ceteșce discursul seu de recepțiune, vorbind despre Petru Maior, și analisând viața, activitatea, scrierile și operile lui. Publicul ascultă cu atențiune incordată lucrarea compusă cu multă ingrigire.

In numele Academiei respunde într'un limbagiu elegant secretariul general dl V. A. Urechia, aplaudat de tot auditorul.

Cronică bucureșcă.

— 4/16 aprile.

(Cea mai scurtă dramă. — „Lumea-nouă” dramă de August de Villiers de l'Isle-Adam. — Cea din urmă serată 'nainte s'ărbătorilor.)

Mulțămită venirii dlui Alecsandri între noi, scena și-avú și ea s'ărbătórea. Marti, Rosa magică făcú loc la Teatrul Național, lui Despot-Vodă, la a cărui represi-tațiune toți iubitorii de literatură erau față. Din publicul profan erau pré puțini, și puțini fiind la număr iubitorii de literatură la noi, înfățișarea salei eră destul de nemulțămitoare. Ietă numai ceea ce iertă pornirea societății dramatice cătră drame vechi și feerii încă și mai vechi. Acele, dramele, au tot: impușcături, otrăviri, exclamări ca: O Dumneđeul meu! o maica mea! in sfirșit acțiune de ajuns, ba pré de ajuns și mai mult de cât tóte aste, un sfersit care nu se mai sfirșeșce până la ora unu și jumătate după mieđul nopții, cum bună-óră a fost duminecă la teatrul Dacia unde s'a jucat: „Ingropată de vie” tradusă după „Le sacrilege” drama lui Th. Barère. Actorii nu trebuie să uite că decă nici jocul artiștilor, nici frumusețea spectacolului, nu ne oboseșce, apoi ne oboseșce lungimea acestui din urmă, cum nu trebuie să uite că astăđi când și distanțele s'au scurtat, piesele, fie ele și drame in cinci acte cu prologuri, epiloguri și tablouri, încă nu trebuie să fie lungi. Cum cel mai bun discurs e cel mai scurt, așa și cea mai bună piesă e cea mai concentrată. Un cap de operă in acésta privință e drama lui August de Villiers

de l'Isle-Adam, pe care o reproducem aci in întregul ei:

O eróre fatală

séu

bărbatul nesocotit.
dramă.

P E R S Ó N E L E :

Don Antonio.

Un tinér.) Personage mute.
O tinéră.)

Teatrul înfățișeză o grădină plăcută. In fața scenei o bancă într'un boschet.

SCENA I.

Tinérul și tinéră.

(La ridicarea cortinei, ei șed pe bancă stringendu-și mânele fără să grăiescă ceva. Privirile lor, arđtore și lângede tot de-odată, esprimă amorul fericit.)

SCENA II.

Acceiași, Don Antonio.

(Don Antonio se strecóră printre frunđet și se apropie de tinéra păreche. Ochiul lui s'incărcați de ură; hidósele sbircituri ale feței sale arétă gelosia. El trage un pumnar, și loveșce aprópe de-odată pe tinér și pe soța lui cari cad fără să scótă vr'un țipét. Atunci omoritorul se plecá spre cele două cadavre cu o es-presiune de crudă bucurie care, incetul cu incetul, face loc unor semne vėdite de supriudere și de nemulțămire.)

Don Antonio.

M'am inelat!

(Se depártéză. Cortina cade.)

Sfirsit.

După cum vedeți, acțiunea e in adevér rápide și puternică ier drama întrégă, care negreșit e cea mai scurtă din tóte câte s'au scris până astăđi, un cap-de-operă de concentrațiune. Iecă o piesă la care asistând, ori-cine póte fi pré sigur că nu va avea timp să i se uréscă.

*

Și nu o penă de rënd este aceea a lui de Villiers de l'Isle-Adam, care a scris acésta piesă. Ea a adus mánuiitorului ei mai mult d'o frumósă isbândă. Drama acestuia „Lumea-nouă” lucrată in vederea concursului care se deschisese pentru celebrarea independenței Statelor-unite ale Americi a fost coronată de Juriu. In februarie, anul curgétor, s'a jucat la Paris pe scena „Teatrului națiunilor” cu cel mai mare succes „căci acésta dramă, đice un cronicar parisian, e superbă și plină de emoțiune. Dl de Villiers de l'Isle-Adam a realizat in chipul cel mai norocit programul impus concurenților: „o dramă intimă in care independința Americi trebuiă să jóce un rol”. Asta nu eră tocmai ușor. Autorul însé a trecut peste greutate ca un dibaciu „fai-seur”. El a adunat in opera sa tóte elementele de interes cari puteau s'o facă să reușeșcă și a combinat fórte cu iscusință istoria cu ficțiunea. Autorul a pus față in față doi ómeni dintre cari unul, lord Cecil, in-sărcinat să apere drepturile Engliterei, înfățișeză trecutul; ier cel d'al doilea, Stephen Ahswel, unul din capii insurecțiunii virginieni, luptă pentru libertate și viitor. Dar acești doi ómeni nu s'unt numai vrajmași:

ei sînt și rivali, căci lady Cecil, care n'a luat de soț pe bărbatul ei de cît de datorie și care nu e nevastă lui de cît din nume, lady Cecil iubește pe Stephen, și lord Cecil, care sfîrșise prin a se învoi la o despărțenie, refuză îndată se descopere această iubire. Atunci lady Cecil trebuie să tremure pentru Stephen, pe care bărbatul ei îl va urmări cu ura lui, și pe care ea vră să-l scape ori să-i dea cel puțin de veste despre primejdia de care e amenințat.

Letă pentru ce ea plecă într'ascuns în America unde drama se desfășoară. Și lady Cecil e obiectul unei unei creaturi îngrozitoare, a unei bătrâne gelose, mistress Andrews care, și dînsa iubește pe Stephen, și care a jurat să pîrdă pe rivala ei, prin ori-ce mijloce, chiar cele mai selbetece și cele mai lașe. Acî e drama intimă care străbate întemplierile politice ce se între amestecă și-i îndoiesc, ca să dic așa, interesul și emoțiunea, fără să rupă unitatea de acțiune. În acelaș timp când America triumfă, lord Cecil, printr'o mîrtie eroică, dă libertatea nevastei sale; mistress Andrews își primește pedepsa crimelor ei cari sînt numeroase și cari ne face să ne cutremurăm într'un chip ciudat în timpul acelor cinci acte atrăgătoare și teribile.

Dl de Villiers este și autorul unui volum de novele intitulat: „Povești crude“.

Mercuri sîra a fost cea din urmă serată literară la dl Maiorescu, șirul lor intrerupîndu-se în vederea sîrbătorilor Învierii cari s'apropie. Dl dr. At. M. Marienescu ne-a cilit cu această ocaziune mai multe fragmente din însemnata dsale novelă: „Regina stelelor“, foarte interesantă din punctul de vedere al flîrei și mitologiei populare române. Apoi s'au citit mai multe poezii inedite din ale alui Eminescu, ce vor apăre succesiv în colonele „Familiei“ și un quatren adresat dlui Alecsandri de dl Hășdău care-și exprimă iubirea și admirațiunea cătră Horațiu al Romanilor și Alecsandri al Românilor. Dsa a binevoit a părăsi aceste versuri „Familiei“ și deci cetitorii vor avé în curînd mulțămirea de a le gusta.

Coincidența dar pe care noi am relevat'o în cronica trecută, vorbind despre Valea Sabine și luna Mirceșilor, se afirmă într'un mod strălucit prin aceste patru versuri ale distinsului autor al poemei „Rosvan și Vidra“.

A. C. Șor.

C e e n o u ?

Regele României se va rentorce peste câteva zile la București. Regina nu se va întorce decît în maiu; suverana română va petrece pîn'atunci la Neu-Wied.

Prima licențiată în litere. Dumineca trecută a fost o sîrbătoare pentru facultatea de litere din București. Atunci dșora Maria Zaharescu ș-a susținut tesa de licență inaintea profesorilor Zalomit, Hășdău, Francudi, Urechî și Tocilescu. Subiectul tesei a fost: „Legiunile XIII gemină și V macedonică cu istoria municipiilor Apulum și Troesmis“. Tesa acăsta tipărită, într'un volum mărișor, conține un numer mare de inscripțiuni, este lucrată cu un adânc studiu epigrafic, care face onore tinerei licențiate.

Piese teatrale. Cetim în „Românul“, că comitetul teatrului Național din București a admis pentru represintățiune două piese de Iosif Vulcan. Una este:

„Ștefan cel tinăr“, tragedie istorică în 5 acte și în versuri; cealaltă: „Mirésă pentru mirésă“, comedie în 3 acte. Ambele au să fie represintate în stagiunea din tîmna viitoare. Pe temeiul informațiunilor noastre directe adaugem, că tragedia a fost celită și recomandată pentru represintățiune de cătră dl V. Alecsandri.

Carnevalul din București s'a încheiat sîmbetă sîra printr'un bal strălucit dat de dl Grigorie Cantacuzen. În splendidele salone s'a intrunit înalta societate din București, între altele: principesele Ferdinand Ghica, Valentina Bibescu, Stîrbey, dîmnele Zoe Sturdza, Lili Balacean, Olimpia Lahovary, Lea Crețean etc. Regina seratei a fost dna Petru Gradistean. S'a jucat și două piese franceze. La trei ore s'a servit un bufet somptuos. — Serata s'a terminat prin un cotillon elegant.

Amicul Junimei Române (Der Rumänische Jugendfreund), carte de citire în limba germană cuprîndînd subiecte literare și științifice luate din istoria și literatura română de dl Bergamenter, director de institut, a eșit la București. E prima carte de felul acesta. Se vinde pe la librării pe prețul de 2 lei esemplar broșat și de lei 2,50 esemplarul legat cu scîrțe. Dl Bergamenter, merită tôte felicitările pentru acesta carte întocmită de dsa cu multă pricepere.

Femei medici în China. Cea mai mare celebritate medicală din nordul Chinei este în timpul de față o frumôsă tinără englesă, Miss Howard. Chemată nu de mult timp la Tsientin pentru a căută pe barona Li, soția guvernorului provinciei Li-Hung-Chang, tinăra doctorésă a știut în scurt timp să se bucure d'o așa încredere din partea tuturor în cît i s'a încredințat direcțiunea a două mari spitale, care sînt pururea pline cu pacienți. Miss Howard și mai multe alte tinere asistente, care au fost chemate de dînsa din Anglia, se bucură de asemenea d'o clientelă foarte numerosă, care le aduce multă onore, dar puține parale, de vreme ce Chinesii cu greu veră mână în pungă.

Călindarul săptămânei.

Țiua sept.	st. v.	st. n.	Numele sîntilor și sîrbătorile.	Sorele resare	Sorele apune
Duminecă	10	22	(†) Floriile.	4 57	6 55
Luni	11	23	Mart. Antipa (denie)	4 56	6 56
Marți	12	24	Sf. Vasile	4 55	6 58
Mercuri	13	25	Mart. Artemon	4 53	6 59
Joi	14	26	Sf. Martin	4 52	7 —
Vineri	15	27	Ap. Aristarh.	4 52	7 1
Sîmbetă	16	28	Mart. Agapia	4 49	7 2

Treiluniul april—junie începe cu numeral trecut. Demnii a căror abonamente au eșirat atunci, binevoiescă a le înnoi de timpuriu. Cei ce nu mai vor să fie abonați, sînt rugați a le innapoiă aceste numere, ca să-i ștergem din registrul abonaților. A conto nu putem trîmite foia nimeniua.

Redactorul foii noastre se va rentorce dela București zilele aceste. Anunțăm cu plăcere, că în timpul petrecerii sale în capitala României numeral colaboratorilor noștri ierăș s'a inmultit, căci a obținut pentru „Familia“ concursul spiritual al unor talente de prim rang în literatura română, precum cetitorii noștri vor avé ocaziune a se convinge în curînd.

Proprietar, redactor respundător și editor: IOSIF VULCAN.

Cu tipariul lui Eugeniu Hollósy în Oradea-mare. Strada principală nr. 274.